Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פּעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פּרענומערירען
אונד דער פּרענומעראציאָנס-טערמין בעגיננט מיט דעם טאגע דעס ערסטען בלאטטעס.

דיא רעדאקציאָן בעפֿינדעט
זיך אין
פּעסט
אלט-גאססע נר' 1.
וואהין מאן אויך דיא פּרענומעראציאָנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייאמאל וואָכענטליך
מאנטאג, מיטטוואָך אונד פֿרייטאג.

אונד קאָסטעט
פֿיר עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 " " "
פֿירטעלאהריג 2 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.

פֿיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.
פֿירטעלאהריג 2 " " 75 " " "

Nr. 30, אכטער יאהרגאנג | פּעסט, פֿרייטאג י'ד אדר ה.ת'ר'ל'ו'. | Pest, den 10. März 1876.

וואס מאכטען אונזערע מיניסטער אין וויען?

ווענן איין פֿאמיליען-פֿאטער פֿאָם מארקטע אָדער פֿאָן איינער גראָסען רייזע היימקעהרט, דא פֿערזאממעלן זיך אום איהן דיא קליינען אונד גראָסען קינדער, אום צו ערפֿאהרען, וואס ער איהנען דענן מיטגעבראכט האבע. דער פֿיעל געפּלאגטע מאנן, דער אָפֿט נאָך קיינע צייט האט, דען רייזע-שטויב פֿאָן זיינען קליידערן אבצושיטטעלן, אָפֿפֿנעט שנעלל זיינע רייזע-טאשע, אום דיא פֿערשיעדענען „מארקט-לעבצעלטעל“ אויסצופּאקען, מיט וועלכען ער זיינע ליעבען קינדער פֿריידיג איבערראשען מאָכטע.

גאנץ זאָ געהט עס אונזערן מיניסטערן, זאָ אָפֿט זיא פֿאָן איינער וויענער רייזע היימקעהרען. דא איזט דער רייכסטאג, דא איזט דאס גאנצע לאנד אויסעראָרדענטליך געשפאננט, אום צו ערפֿאהרען, וואס דענן דיא מיניסטער אונס אויס וויען מיטגעבראכט האבען. פֿריילּיך! אויף איינע גראָסע איבערראשונג מאכט מאן זיך גאר קיינע האָפֿפֿנונג. אונזערע מיניסטער האבען יא ניכט דאס ערסטע מאל דיעזע רייזע געמאכט, אָהנע אונס עטוואס רעכט „געניעסבארעס“ אָדער ווירקליך „ווערטהפֿאָללעס“ מיטגעבראכט צו האבען.

אבער דיא לעטצטע רייזע האט דאָך אונס אללע אין לעבהאפֿטער שפאננונג געהאלטען. וויר וואוסטען יא, צו וועלכעם צוועקע דיא מיניסטער נאָך וויען גינגען. וויר וואוסטען, דאס זיא דיא באנק- אונד צאָלל-פֿראגע לאָזען וואָללטען. וועהרע אלזאָ דיעס געלונגען, דא קאָננטען וויר מיט איינער זאָלכען „איבערראשונג“ געוויס זעהר צופֿריעדען זיין.

בעפֿאָר יעדאָך דיא מיניסטער היימגעקעהרט זינד, ערפֿוהרען וויר בערייטס, דאס איהרע טהעטיגקייט אין וויען זיך פֿאסט נור אויף „בעזוכע“ אונד „געגען-בעזוכע“ בעשרענקט. דיעס וואר נאטירליך ניכט געאייגנעט, אויף דאס לאנד איינען גוטען איינדרוק צו מאכען. דיא מיניסטער בעאיילטען זיך דאהער, איהרע רייזע-טאשע צו אָפֿפֿנען, אום אונס צו צייגען, וואס זיא אונס — ניכט מיטגעבראכט האבען.

אין איינער היעזיגען רעגיערונגס-צייטונג לאָסט נעמליך דיא רעגיערונג אלל דאס בעקאננט געבען, וואס זיא אין וויען געטהאן. איהרע טהעטיגקייט זאָלל זיך אויף פֿאָלגענדע פֿינף אנגעלעגענהייטען אויסגעדעהנט האבען:

1) דיא אונטערשטיטצונג דער פֿליכטלינגע אוים דער הערצעגאָווינא אונד באָסניען. זאָבאלד דיעזע אויף עסטערייכישעם געביעט קאמען, מוסטע מאן זיא דאָך מיט דען נאָטהווענדיגען לעבענסמיטטעלן אונד קליידערן פֿערזעהען. דיעס קאָסטעטע שאָן ביזהער גאר האָהע סוממען, וועלכע פֿאָן ביידען רייכס-העלפֿטען געטראגען ווערדען מוסטען. אונזערע מיניסטער האבען יעטצט דאהין געווירקט, דאס דיעזען פֿליכטלינגען מעהר ניכט אויף אונזערע קאָסטען אונטערשטיטצונגען געוועהרט ווערדען, דא זיא יא נונמעהר אין איהרע היימאטה צוריקקעהרען קאָננען. — דיעזער איינע פּונקט איזט אימממערהין ניכט גאנץ אָהנע ווערטה.

2) דער צאָלל-פֿערטראג מיט איטאליען. עסטעררייך ווילל נעמליך מיט איטאליען דען צאָלל-פֿערטראג ערנייערן. אבער זאָ לאנגע עסטעררייך אונד אונגארן נור איין צאָלל-געביעט בילדען, קאנן יא עסטעררייך אלליין מיט איינעם פֿרעמדען שטאאטע קיינען צאָלל-פֿערטראג אבשליעסען. — אלזאָ וואר אויך אין דיעזער אנגעלעגענהייט דיא אנוועזענהייט דער אונגארישען מיניסטער אין וויען נאָטהיג.

3) דיא באנק-פֿראגע. דיא בעזוכע, וועלכע דיא דירעקטאָרען דער נאציאָנאל-באנק אונזערען מיניסטערן אבשטאטטעטען, בעווייזען דאָך, דאס נאָך האָפֿפֿנונג פֿאָרהאנדען איזט, מיט הילפֿע דער נאציאָנאל-באנק אויך ביי אונס איינע אייגענע צעטטעל-באנק צו ערריכטען. פֿריילּיך ווארדע היעריבער נאָך ניכטס בעשלאָסען. עס גענוגט, ווענן פֿאָרלייפֿיג דער בעשלוס געפֿאסט ווארדע, דאס מאן קינפֿטיג בעשליעסען ווערדע.

4) האבען דיא אונגארישען מיניסטער מיט דען עסטעררייכישען מיניסטערן בעראטהונגען אבגעהאלטען איבער פֿעסטשטעללונג דעס צייטפּונקטעס, וואנן אללע דיעזע האנדעלס-אנגעלעגענהייטען צווישען ביידען רייכס-העלפֿטען ענדגילטיג געאָרדנעט ווערדען זאָללען. וויא עס הייסט, געהען יא אונזערע מיניסטער אם 29. דיעזעס עבען דעסהאלב נייערדינגס נאָך וויען, אום דאמאלס זאָוואָהל דיא צאָלל-פֿראגע אלס אללע איבריגען האנדעלס-אנגעלעגענהייטען מיט עסטעררייך איין פֿיר אללע מאל צו רעגעלן.

5) האטטען דיא מיניסטער איינע בעראטהונג מיט ראָטהשילד וועגען איבערנאהמע דער צווייטען העלפֿטע דער אונגארישען אנלייהע אים בעטראגע פֿאָן 40 מילליאָנען. דיא ערסטע העלפֿטע, עבענפֿאללס אים בעטראגע פֿאָן 40 מילליאָנען, האט יא ראָטהשילד בעקאננטליך אונטער דער בעדינגונג איבערנאָממען, דאס עס איהם פֿרייא שטעהע, זיינער צייט אויך דיא צווייטע העלפֿטע איבערנעהמען צו דירפֿען.

לעטצטערער פּונקט איזט געוויס זעהר וויכטיג. אונטער אונס געשפּראָכען, האבען וויר יא דיא ערסטען 40 מילליאָנען בערייטס גליקליך אויסגעגעבען. וויר קאָננטען אלזאָ דיא צווייטען 40 מילליאָנען, ווענן וויר זעלבע עבען בעקאָממען זאָללטען, שאָן יעטצט רעכט גוט ברויכען.

מערקווירדיג איזט עס, דאס עבען אין דיעזעם פּונקטע דיא טהיילונג דער מאָנארכיע אין צווייא העלפֿטען אונס רעכט „אונבעקוועם“ געוואָרדען איזט. דיא זאכע פֿערהאָלט זיך נעמליך פֿאָלגענדערמאסען: זאָלאנגע דיא מאָנארכיע איינע איינהייטליכע וואר, ערשיען אויך זיא אויף דעם געלדמארקטע אימממער בלאָס צו דעם צוועקע, אום איינע אנלייהע אויפֿצונעהמען. זייטדעם 1867-ער אויסגלייכע איזט דאס אנדערס. יעטצט טרעטען צווייא העלפֿטען אויף, אום איבעראלל געלד צו זוכען, דא עסטעררייך אויף אייגענע פֿויסט, אונגארן היננעגען עבענפֿאללס אויף אייגענע פֿויסט שולדען מאכען. דא ענטשטעהט נאטירליך איינע קאָנקוררענץ, וועלכע דאס געלד פֿערטהייערט. דער קאפּיטאל-בעזיטצער שטעללט יא זיינע פֿאָרדערונגען האָהער, זאָבאלד ער זיעהט, דאס מעהרערע איינע אנלייהע זוכען. דיעס פֿערהעלטניס שטעללט זיך זאָעבען צווישען עסטעררייך אונד אונגארן הערויס. עסטעררייך ווילל אין דיעזעם אויגענבליקע איינע אנלייהע אויפֿנעהמען. דאס שאדעט אבער אויך אונס בעציגליך דער צווייטען העלפֿטע אונזערער אנלייהע! פֿריילּיך ווילל עסטעררייך פֿאָן זיינער נייען אנלייהע בלאָס 4 פּערצענט צאהלען, וועהרענד אונגארן 6 פּערצענט צאהלט. אבער ראָטהשילד מאכט אונס טראָטצדעם שוויעריגקייטען אונד מאָכטע דיא צווייטע העלפֿטע דער אונגארישען אנלייהע ניכט זאָ פֿאָרט איבערנעהמען. ער דענקט זיך זאָ: „ערסטענס האט דיא וועלט יא דאָך מעהר פֿערטרויען צו עסטעררייך אלס צו אונגארן, וועסהאלב איך אויף דעם געלדמארקטע לייכטער מיט איינער עסטעררייכישען אנלייהע דורכדרינגע; צווייטענס אבער איזט עס פּראקטישער, ווענן איך פֿאָרערסט מיט דער עסטעררייכישען פֿיער פּערצענטיגען אנלייהע אויפֿטרעטע, דא איך שפּעטער מיט דער אונגארישען אנלייהע, וויל זיא איינע זעכס פּערצענטיגע איזט, דאנן אום זאָ לייכטער פֿאָרטקאָממען דירפֿטע.“ זאָ שפּעקולירט ראָטהשילד. דיעזער מאנן פֿערשטעהט דאס געלד-געשעפֿט געוויס רעכט גוט. אבער זאָ פֿיעל שיינט געוויס צו זיין, דאס וועגען דער עסטעררייכישען אנלייהע דיא אונזעריגע איינסטווייל ביי זייטע געשאָבען ווירד.

דאס איזט עס נון, וואס אונזערע מיניסטער אונס היימגעבראכט. אויף איינע זאָלכע איבערראשונג פּאסט דאס אונגארישע שפּריכוואָרט: „היער האסט דוא ניכטס, פּאקע עס נור גוט אן!“

דיא אנגעלעגענהייט דעס „סאנזער רב“

פֿאָר דעם אָבערסטען געריכטס-האָפֿע אין וויען.

דיא פֿעראורטהיילונג דעס סאנזער ראבבינערס דורך דען וויענער אָבערסטען געריכטס-האָף מאכט איבעראלל אונגעמיין גראָסעס אויפֿזעהען. מאן האָפֿפֿטע אימממער, דאס הערר פֿאָן שמערלינג, וועלכער ביים אָבערסטען געריכטס-האָפֿע דען פֿאָרזיטץ פֿיהרט, דאהין ווירקען ווערדע, דאסס דאס שטרענגע אורטהייל, וועלכעס דאס גאליצישע קרייז-געריכט געגען דען סאנדעצער ראבבינער געפֿאָללט, אלס ניכטיג ערקלערט ווירד. — אונד נון קאָממט אויך דער אָבערסטע געריכטס-האָף אונד בעשטעטיגט דאס אורטהייל דעס גאליצישען קרייז-געריכטעס!

אללע וויענער צייטונגען, וועלכע זיך פֿיר אויפֿגעקלערט האלטען אונד צור פֿאָרטשריטטס-פּארטייא בעקעננען, זינד יעטצט פֿאָללער פֿריידע איבער דיעזעס הארטע אורטהייל אונד בריננגען לאנגע אונד ברייטע בעריכטע איבער דיעזע געריכטס-פֿערהאנדלונג. זיא זעטצען נאָך צו דיעזער געשיכטע מאנכעס הינצו, וואס גאר ניכט וואהר איזט, אום נור דען לעזער געגען דאס פֿאָרגעהען דער גאליצישען אָרטהאָדאָקסען צו רייצען.

וויר האבען אונס נון דיאיעניגע וויענער צייטונג הערויסגעזוכט, וועלכע דיעזע אנגעלעגענהייט אם אונפּארטהייאישסטען שילדערט, אונד נאָך איהר וואָללען וויר היער אויך דען בעריכט פֿאָלגען לאסען, וועלכער פֿאָלגענדערמאסען לויטעט:

נאָך אים יוני דעס יאהרעס 1874 ענטשטאנד צווישען דעם אין נייא-סאנדעץ (גאליציען) וואָהנענדען קייפֿמאננע יאָזעף אמייזען (וועלכער דאָרט „יאָסעל זאָלצער“ הייסט) אונד דעם שפּעדיטאָר קאלמאן פּערלשטיין איין שטרייט — אונד צוואר דאהער, וויל פּערלשטיין איינע קיסטע וואארע, וועלכע אן אמייזען געריכטעט וואר, איבערנאָממען האטטע. (היעריבער האבען וויר אויך זיינערצייט איינען אויספֿיהרליכען בעריכט געבראכט.) אמייזען האטטע דען פּערלשטיין ביים ניכט-יידישען געריכטע איינגעקלאגט — אבער פּערלשטיין ליעס דען אמייזען פֿאָר דאס יידישע „בית דין“ ציטירען. דאס

איהן נין דאס געריכט צו פֿירמאנאטליכעם קער-קער פֿעראורטהיילט! דער ריכטער זאגטע איהם: „וועגן זיא „טאלמוד" שטודירט האבען, דא מיססען זיא אויך וויססען, דאס מאן זיך אויף איינען טלית אללײן קײנע 13000 גולדען אײסלײהען קאנן!"

* (סאנזער רב — לײדער דאך פֿעראורטהײלט!) וויר האבען בערייטס מיטגעטהײלט, דאסס דאס גאליצישע קרייז-געריכט דען סאנדעצער ראבבינער וועגען איינעס „חרם-לעגענס" צו איינער קערקער-שטראפֿע פֿעראורטהײלטע. מאן אפּפעללירטע נון אן דען אָבערסטען געריכטס-האָף אין וויען. דיעזער אבערסטע גע-ריכטס-האָף היעלט געסטערן אין דיעזער אנגע-לעגענהייט איינע זיטצונג אונד בעשטעטיגטע דאס אורטהײל דעם גאליצישען קרייז-געריכטעס, נאך וועלכעם סאנזער רב צו 6 וואכענטליכעם קערקער פֿעראורטהײלט ווארדע. אויך זיינע ביידען דײנים ערהיעלטען איינע קערקער-שטראפֿע אונד צוואר ווארדע דער דײן בערגמאנן עבענפֿאללס צו 6 וואָכען אונד דער דײן קלײנגוט צו 4 וואָכען קערקער פֿעראורטהײלט.

* (דער וואססער-שטאנד) איזט זייט מאנטאג ווידער אים איינען צאלל האָהער — אונד בעטראָגט יעטצט 22 פֿוס אונד 9½ צאלל. דיא געפֿאהר איזט זאמיט נאך אימער אים וואכסען. וויא מאן אויס דען קארפאטען-געגענדען בעריכטעט, איזט איין ווייטערעס שטייגען דעם וואססערס בעפֿירשטעהענד, דא נאך זעהר גראָסע שנעע-מאססען אים שמעלצען זינד, וואָדורך אללע נעבען-פֿליססע דער דאָנוי האָך אנשוועללען. דיא היער איבערשוועממטען הייזער שטירצען נאך אונד נאך איין. דער שאדען וויד מיט יעדעם טאגע גראָסער.

געשעפֿטסבעריכט

פעסטער-פרייזע.

געטריידע-געשעפֿט. פֿאָן ווייצען ווארדע געסטערן וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פֿערקויף וואר שוואך. פֿערקויפֿט ווארדען 6000 מעטער-צטר. דיא פרייזע זינד אום 03 קר' געשטיעגען.

ווייצען, טהייס- 300 מעטער-צטר. 79 ק' 11,90 פֿל., 250 מעטערצטר. 75 ק' 11 פֿל. 400 מעטערצטר. 74,8 ק' 10.60 פֿל., 400 מעטער-צטר. 74ק' 10.50 פֿל.

קוקורוץ 800 מעטער-צענטנער 4'70 גולדען.

האפער 100 מעטער-צטר. 9.02½ גולדען פער קאססע. —

ווייצען פער פֿרי-יאהר 10,30—10.25 גולד.

האפֿער פער פֿרי-יאהר 8,97 — 9.04 גולד.

קוקורוץ פער מאי-יוני 5'32 - 5'38 גולד. — אללעס פער מעטער-צענטנער.

וויענער פרייזע.

שפיריטוס 25'50 גולדען צו 10'000 ליטער-פראצענט. —

ריבאל 42,05—42.40 גולדען. פער 100 קילא. פעטראלעאום 20.15 גולד. — אללעס פער 100 קילאגראמם.

וויענער שלאכט-פֿיעהמארקט. דער אויפֿטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פֿיעהמארקטע אם 6-טען ד. מ. בעטרוג 3388 שטיק. דאפֿאָן וואַרען 2022 אונגארישע, 943 פֿאלנישע אונד 423 דייטשע, אונד דארונטער וויידע-אָכסען. — דאס געשעפֿט וואר גוט, דיא פרייזע שטעללטען זיך פער 100קילאגראמם: אונגארישע אָכסען 44 — 53 גולדען, פֿאלנישע 45 — 48,50 גולדען, דייטשע 46—51 גולדען.

פֿערלאָזונג

דער 1839-ער (ראטהשילד-) לאָזע.

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָן נ' 27).

פֿערנער געוויננען: יע 5000 גולדען נומ' 6132 100622; — יע 3000 גולדען נ' 53714 80834 84502; — יע 2500 גולדען נ' 20162 29367 56955 81968; — יע 2000 גול' נ' 5349 31292 41090 76608; — יע 1500 גול' נ' 1015 9663 12592 19913 77442 100633 115268 116676; יע 1200 גולד' נ' 8953 28244 29419 41677 46130 69779 93257 96158; — יע 1100 גול' נ' 3643 3649 17437 33561 34901 47211 79806 81263 88579 94334; — יע 1000 גולד' נ' 3700 18900 32697 41508 51563 63435 63514 77966 80138 81742 85994; — יע 900 גולדען נ' 122 3266 3699 4322 6765 10475 11636 16828 19673 24314 26298 27435 28084 31025 41800 44574 45334 45743 46813 47290 48400 49582 49727 52108 53131 55223 55249 61817 63100 64903 69682 69822 74733 74765 76377 80519 81270 81741 81969 83155 83712 84556 85985 86972 87622 92095 95867 101462 105978 106081 106907 108215 109661 113465 117156 119938; — יע 800 גולד' נ' 87 862 1158 3545 3684 5549 7912 9666 9765 9778 10904 11640 12191 12950 13281 13293 15240 17904 19364 21053 24146 26936 28201 29608 31185 31746 33269 33663 34192 42813 47237 51355 54880 58048 58387 58688 60981 61591 62149 62930 63090 63517 68350 71254 72552 72896 73190 77726 78009 80928 82033 82795 82967 90560 91620 96168 98160 100011 100339 102471 106619 108388 111155 111301 113820 119150; — יע 700 גולדען נ' 866 1099 1542 3193 3659 5033 5683 5693 5697 6668 7475 8017 8020 9762 10916 13025 17310 17634 19909 20501 21888 23580 24095 24778 24780 26288 26426 28249 30037 30181 32694 34743 34905 36908 39303 39406 39413 42035 42308 42319 43269 45569 48580 52179 52536 52724 55121 57476 58052 58397 59168 60153 60607 60780 60944 62411 69153 70549 73821 76170 76675 76679 77723 77968 77978 78017 78332 78444 80437 81277 82039 83731 83877 84112 85841 87552 87557 92778 93254 93371 93547 94011 95037 95475 95656 97086 100415 100812 106891 107677 108384 109363 112457 112435 112437 113801 116181 118376 119940; — יע 600 גול' נ' 2162 2488 2867 2902 3191 3339 3544 4406 5084 5214 5461 5692 6292 6461 6673 7487 8210 8452 8618 9676 11459 12160 12576 13022 13593 15424 16170 16333 17034 17338 17426 18435 18557 18679 18804 19143 19152 19365 20264 20480 21881 21883 21913 22555 23124 23364 23571 23745 24061 26901 26927 27175 28090 28419 28699 28706 28911 29411 30023 30188 30556 31047 31729 31733 32700 33513 33556 35524 36814 37261 37149 39318 40208 42451 42811 43386 44479 45568 46260 46410 47191 48563 48893 51270 51280 52565 55227 55701 56095 56724 58695 60242 60261 60602 61241 61263 61279 61597 62059 62114 62157 63451 63459 65702 69245 69515 69773 70701 70708 73836 73891 74205 74218 74490 76089 76107 76335 76620 76998 77457 80027 80565 80576 80696 81126 82374 83714 83752 88827 89434 89793 94195 94674 95043 95462 95556 96502 97176 97178 97921 98747 99399 99792 99973 100331 101293 104743 106098 106586 108658 110566 111319 111862 112417 113425 98747 113439 115248 116814 117787.

פֿעראַנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

אנצייגען.

בילליג, בילליגער, אם בילליגסטען

קאנן איך מאנופֿאקטור-וואארען פֿערקויפֿען: בילליג, דא ניכט אויף דיזעס געשעפֿט אללײן מיינע עקסיסטענץ געגרינדעט איזט: — בילליגער, וועגען דער בילליגען רעגיע — אונד אם בילליגסטען, דא איך גראָס-טענטהײלס אין גראָססען פארטהיען וואארע אײנקױפֿע, דאהער זעהר אָפֿט אין דער לאגע בין, אויך אונטער דען פֿאבריקס-פרייזען פֿערקויפֿען צו קאָננען, אויך בלויא-פֿערבער-וואארען האלטע איך אם לאגער.

לאזאר עפּפינגער,

מאנופֿאקטור אונד פארטהיע-וואארען-געשעפֿט בודאפעסט, אים שמאָנישען האָף. 2—2

קאָנקורז.

אין דער היזיגען איזראעליטישען אורטהאָדאָקסען געמיינדע איזט דיא שטעללע אײנעס שוחט ובודק, דער צוגלייך אויך טיכטיגער בעל תפלה ובעל קורא זיין מוס, פֿאָן ר"ח אייר הבעל"ל צו בעזעטצען. וואכענטליכער געהאלט 8 גולדען נעבסט פֿרייער וואהנונג, ½ קילא פֿלייש פֿאָן יעדער בהמה בשרה אונד 50 גולדען פֿאָן דער קערה. רעפֿלעקטירענדע, וועלכע מיט קבלות פֿאָן אנערקאננטען ארטהאדאָקסען ראבבינען פֿערזעהען זינד, וואללען לענגסטענס ביז אחרון של פסח הבעל"ל אויף פראבע ערשיינען. — דער אקצעפטירטע ערהאלט אלס ערזאטץ זיינער רייזע- אונד איבערזיעדלונגס-קאסטען 20 גולדען.

נאַד-שאמקוט (קאָוואַרער דיסטריקט).

מ' פֿריעדמאנן, פֿאָרשטעהער. 2—3

פֿרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פֿרוכטע	קוואליטעט פער הקטאל.	פער 100 קילאגר.
ווייצען, נייער באנאטער	72·8	9.70 — 9.60
"	73·7	10.— — 9.80
"	74·6	10.30—10.10
"	75·5	10.85—10.60
"	76·4	11.20—11.—
"	77·3	11.50—11.30
"	78·3	11.70—11.60
" טהייס	72·8	10.— — 9.80
"	73·7	10.30—10.10
"	74·6	10.60—10.30
"	75·5	11.— —10.80
"	76·4	11.40—11.20
"	77·3	11.60—11.40
"	78·3	11.80—11.70
" פעסטער בארדען	72·8	9.60— 9.50
"	73·7	9.80 — 9.70
"	74·6	10.20—10.—
"	75·5	10.70—10.40
"	76·4	11.10—10.90
"	77·3	11.40—11.20
"	78·3	11.60—11.50
" וויעזעלבורגער	72·8	10.— — 9.80
"	73·7	10.30—10.40
"	74·6	10.60—10.40
"	75·5	11 — —10.80
"	76·4	11.30—11.20
"	77·3	11.60—11.40

פֿרוכטע	קוואליטעט פער הקטאל.	פער 100 קילאגר.
קאָרן	72	8.—7.70
גערסטע מאלץ	62	8.20—6.70
גערסטע פֿוטטער	62	6.45—5.95
האפער	41	8.95—8.75
קוקורוץ באנאטער		
" נייער	73	4.85—4.75
הירזע		5.35—5.—

טערמינע		100 קילא
ווייצען	פער פֿריהיאהר	10.25
	" הערבסט	
קאָרן	" פֿריהיאהר	
קוקורוץ	" מאי-יוני	5.32
גערסטע	" הערבסט	
האפער	" פֿריהיאהר	8.95
	" אוינ.-סעפט.	
רעפּס		

באללען-מעהל

נומער	100 קילא. ק' פל.
0	23 50
1	22 50
2	21 50
3	20 25
4	18 75
5	17 50
6	15 75
7	14 —
8	11 60
8½	9 60

שפיריטוס	
אלטע שפעטערע פֿערטיגע	27.20
נייע קארטאָפֿעל	25.50

קורז-טאבעללע פֿאָם 7. מערץ.

געלד-קורזע

	ק' פל.
זילבער-אגיא	102 95
דוקאטען	5 42
ספעציעלע-אונגארישע 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9 22
נאפאלעאָנדאָר	9 22
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	56 60
20 מארקשטיק	11 30
פאפיער רובעל	1 50

לאָזע.

	ק' פל.
1839-ער ראטהשילד-לאָזע גאנצע	247 —
" פֿינפֿטעל	242 —
1854-ער 4 פראצענטיגע שטאאטס-לאָזע	106 50
1860-ער " גאנצע	111 90
" פֿינפֿטעל	120 —
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	133 50
" " " 50 "	133 50
דאמא רעגולירונגס-לאָזע	21 50
טהייס-לאָזע	25 —
קרעדיט-לאָזע	165 25
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	29 75
דאנוי-דאמפשיפפֿס-פֿארט-לאָזע	95 75
אָפֿענער לאָזע	19 25
[illegible] צו 10 גולדען	14 50
[illegible] " 20 "	14 75
[illegible] " 40 "	29 25
פאלפֿי " 40 "	29 50
ווינדישגרעץ " 20 "	13 60
סאלם-לאָזע " 40 "	38 25

לאָזע.

	ק' פל.
[illegible] לאָזע צו 20 גולדען	17 —
[illegible] " 40 "	29 —
[illegible] " 20 "	19 50
[illegible] " 100 "	117 —
[illegible] " 50 "	57 —
וואלדשטיין " 20 "	23 75
ווינדישגרעצער " 20 "	23 —
אונגאריש פרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	74 —
[illegible] צו 50 גולדען	74 —
וויענער לאָזע	100 50

ווערטה-פאפּיערע.

	ק' פל.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	77 25
טעמעשוואר-באנאטער	76 25
קראָאַטיש-סלאַוואָניש	77 25
סיבענבירגישע	86 —
גאליציש	85 50
בוקאווינער	
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	98 75
[illegible]	74 25
[illegible]	
[illegible] צו 5 [illegible]	85 75
[illegible]	
[illegible] 5 [illegible]	79 50
[illegible]	
[illegible] צו 5 [illegible]	85 25
[illegible] צו 6 [illegible]	87 50
[illegible]	89 —

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1876. Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (דאס לעבען אין מאָנטענעגראָ.) זייטדעם אין דער הערצעגאָווינא אונד באָסניען דיא רעוואָלוציאָן אויסגעבראָכען, ווירד אויך פאָן מאָנטענעגראָ זעהר הייפיג געשפּראָכען. דער נאמע מאָנטענעגראָ בעדייטעט זאָפיעל אלס „שוואַרצע בערגע" (הרי חשך). דאס קליינע לאנד פיהרט דיעזען נאמען דעסהאלב, וויל עס פאָן האָהען שווארצען בערגען אומגעבען איזט, נור איינע זייטע גרענצט אם מעערע. נון וואר זעהר צו בעפירכטען, דאס דיעזעס קליינע לאנד, וועלכעס איינע זעהר ווילדע, קריעגסלוסטיגע בעפאָלקערונג האט, דער רעוואָלוציאָן זיך אנשליעסען אונד געגען דיא טירקייא דיא וואַפּפען ערגרייפען ווערדע. עס וואר דיעס אום זאָ מעהר צו בעפירכטען, אלס מאָנטענעגראָ זייט זעהר לאנגער צייט פאָן רוסלאנד אים מיט געלד אונד וואַפּפען פערזעהען ווירד, אים דיא טירקייא צו בעאונרוהיגען. אים גרונדע גענאָממען, איזט מאָנטענעגראָ פאָן דער טירקייא ניכט זאָ אונטערדריקט, אלס דיא הערצעגאָווינא אָדער באָסניען. — עס בילדעט יא פיר זיך איין ציעמליך זעלבסטשטענדיגעס פירסטענטהום. וויא עטווא רומעניען אָדער סערביען. אללײן דיא שטאָלצען מאָנטענעגרינער וואָללען עס ניכט דולדען, דאס דיא טירקייא אויך נור דעם נאמען נאך איינע אָבערהערשאַפט איבער זיא איבע. זאָנדערבאר איזט עס, דאס אָבוואָהל מאָנטענעגראָ אן איינעם טהיילע אינזערער מאָנארכיע, אן דאלמאציען געמליך, הארט אנגרענצט, דיא אינגערן פערהעלטניססע דיעזעס לאנדעס אונס גענצליך אונבעקאננט זינד. — עס פיהלט עבען בייא אונס ניעמאנד דיא לוסט אין זיך, דיא „שוואַרצען בערגע" צו איבערשרייטען, אום דיעזעס פאָלק, זיינע זיטטען אונד געברייכע נעהער קעננען צו לערנען. עס דירפטע דאהער ניכט אונאינטערעססאנט זיין, היער דען בעריכט איינעס רוסישען ארצטעס פאָלגען צו לאססען, וועלכער אין צעטיניע, דער הויפטשטאדט מאָנטענעגראָס, פערוויילטע, אום דען פערוואונדעטען פליכטלינגען אוים דער הערצעגאָווינא, וועלכע נאך מאָנטענעגראָ זיך רעטטעטען, נאך מאָגליכקייט בייצושטעהען. — דיעזער ארצט בעריכטעט אונטער אנדערעם: „אלס איך נאך מאָנטענעגראָ קאם, דא ווארדע איך אים שלאָסע דעם רעגירענדען פירסטען, וועלכעס זיך אים דאָרפע ניגאש בעפינדעט, עמפּפאנגען אונד בעווירטהעט. דיעזעס דאָרף איזט דער געבורטסאָרט דעם פירסטען ניקאָלויס. דאס פירסטליכע שלאָס איזט איינע געוואָהנליכע בייערנהיטטע, אויך דיא בעווירטהונג איזט איינע גראָבע, בייערישע. דא ווארדע מיטטען אים צימער, אין וועלכעם דיא פירסטליכע פאַמיליע זיך בעפאנד, איין פייער אנגעצינדעט. דער רויך דראנג בלאָס דורך איין אָפּפענעס פענסטער הינויס. מיר ווארדען דיא אויגען פאָם רויכע העפטיג אנגעגריפפען, וועהרענד דיא פירסטליכע פאַמיליע פאָן דעמזעלבען אונבעריהרט געבליעבען צו זיין שיינט. אללעס איזט עבען געוואָהנהייט. נון ווארדע איין אבגעשלאַכטעטעס שאָף הערייגעבראַכט, וועלכעס אָהנע אין געוויססע טהיילע צערשניטטען צו ווערדען, גאנץ אויף איינען אייזערנען שפּיעס געשטעקט אונד געבראַטען ווארדע. דאס וואר דאס מיטטאגסמאל אונזער אללער, אן דעם אויך דער פירסט אונד דיא פירסטין מיט „זעלטענעם" אפּפעטיט טהיילנאהמען. נאך דעם מיטטאגס-מאָלע גינג איך נאך צעטיניע, דער הויפטשטאדט מאָנטענעגראָס. — אבער וועלך' איינע הויפטשטאדט! מאן שטעללע זיך איינמאל איין רעכט אָרמליכעס געבירגס-דאָרף פאָר, אין וועלכעם צוויא דרייא לעדליכע הייזער זיך בעפינדען. זאָ זיעהט צעטיניע אויס! איך איילטע אינס שפּיטאל, אים דיא פערוואונדעטען אונד קראנקען צו בעזוכען. דא לאגען האלבטאָדטע מענשען נעבען איינאנדער אויף שטראָה הינגעשטרעקט, דיא איך ניכט איינמאל רעכט אונטערזוכען קאָנגטע. דיא קראנקען וואָללען נעמליך דיא בריטען גירטעל, מיט וועלכען זיא זיך איינשנירען, אונד אויך ניכט דען ריעזענהאַפטען קאָפּף-פוטץ אבלעגען. ליעבער וואָללטען זיא שטערבען, בעפאָר זיא דיא זאבען אויך נור פיר וועניגע מינוטען אבלעגען. זאָ איזט עס נאטירליך, דאס איך דיא וואונדען אין דער גירטעל אָדער קאָפּף-געגענד ניכט אונטערזוכען קאָנגטע. וועגען דיעזער איינגעבילדעטען דוממהייט שטארבען אויך פיעלע אונטער איהנען, דא עס מיר ניכט מאָגליך וואר, דיא פיסטאָלען-קוגעלן אוים איהרעם קאָרפער צו ענטפערנען. דיא אָרמוטה אין מאָנטענעגראָ איזט אונענדליך גראָס. דיעזע אָרמוטה ריהרט אבער פאָם שטאָלצע דער מאָנטענעגרינער הער, דא דיעזע, אלס „קריעגער" דיא ארבייט פערשמעהען. אללע ארבייטען ווערדען דא בלאָס פאָן דען פרויען פערריכטעט, וועלכע אין מאָנטענעגראָ איינע זעהר פעראכטעטע שטעללונג איינגעהמען. קיין מאָנטענעגרינער צייגט זיך אָפּפענטליך מיט זיינער פרויא, אונד שפּריכט מיט דערזעלבען ניכט אין געגענוואָרט אנדערער פערזאָנען. געשטאַטטעט ער, דאס זיינע פרויא איהם דיא האנד קיססע — זאָ ווירד דיעס שאָן אלס האָהע אויסצייכנונג בעטראַכטעט. געוואָהנליך מיססען זיך דיא פרויען אויך דאמיט גליקליך שעטצען, איהרען מענגערן דען זוים דעס קליידעס קיססען צו דירפען. זעלבסט דיא פרויען האָכגעשטעללטער פערזאָנען ווערדען צו גראָבען ארבייטען פערוואנדעט, וויא צום האָלץ- אונד וואַססער-טראַגען. אים אללגעמיינען גילט אין מאָנטענעגראָ פאָלגענדער גרונדזאַטץ: „דיא ארבייט איינעס ווייבעס איזט נור האלב זאָ פיעל ווערטה, אלס דיא ארבייט איינעס עזעלס." דער מאָנטענעגרינער ווירד געאָדעלט, וועגן ער איינער בעשטיממטען אנצאהל טירקען דיא נאזען אבגעשניטטען האט. פריהער מיססטע ער טירקענקאָפּפע אים דער שלאכט הייםברינגען, יעטצט האט מאן עס דען לייטען לייכטער געמאכט. אום ניכט איינען גאנצען וואגען טירקישער קאָפּפע נאך הויזע טראַנספּאָרטירען צו מיססען, ערלויבטע מאן איהנען, דאס זיא בלאָס איינע געוויססע אנצאהל פאָן נאזען אלס זיעגעס-צייכען הייםברינגען. איין זאקטוך פאָלל נאזען פערלייהט איינעם דאס רעכט אויף דען טיטעל איינעס באראָנס." — זאָ לויטעט דער בעריכט דעם רוססישען ארצטעס איבער „לאנד אונד לייטע" אין מאָנטענעגראָ. אין דער הערצעגאָווינא אונד באָסניען זאָלל עס ניכט אום פיעלעס בעססער בעשטעללט זיין. זאָלכע לייטע האבען אבער געוויס וועניג רעכט, מיט דען טירקישען איינריכטונגען אונצופריעדען צו זיין.

* (איין מיניסטער אויף דער אנקלאגע-באנק.) אין אמעריקא בעפינדעט זיך געגענווערטיג איין געוועזענער מיניסטער אויף דער אנקלאגע-באנק. עס איזט דיעס דער גענעראל בעלקנאפּ, וועלכער ביז פאָר קורצעם קריעגסמיניסטער געוועזען. ער ווירד בעשולדיגט, דאס ער זיך בייא דער בעזעטצונג פאָן אעמטערן בעשטעכען ליעס. דיא אונטערזוכונג ווירד איינע זעהר אינטערעססאנטע זיין. דיא זאכע פערהאלט זיך נעמליך פאָלגענדערמאסען. דיא געלדער, וועלכע מאן אלס בעשטעכונג צור ערלאנגונג פאָן אעמטערן אן דען קריעגס-מיניסטער שיקטע, ווארדען ניכט פאָן איהם, זאָנדערן פאָן זיינער פרויא אין עמפּפאנג גענאָממען. דיעזע פרויא שטארב אבער שאָן אים יאהרע 1870. דיעזע קאנן מאן אלזאָ ניכט מעהר בעשטראָפען אונד אויך ניכט איבער דיא אנגעלעגענהייט בעפראגען. דער מיניסטער איזט דאהער פאָרלייפיג אין דער אנגענעהמען לאגע, זיינע מיטוויססענשאַפט אין דער פיעלפאכען בעשטעכונגס-געשיכטע אייגפאך אבצולייגנען. — איבריגענס בעפינדעט זיך אין דיעזעם אויגענבליקע אויך אין גריעכענלאנד צוויא מיניסטער אויף דער אנקלאגע-באנק אונד צוואר עבענפאללס וועגען בעשטעכונג. דיעזע זאָללען בייא בעזעטצונג דער בישאָף-שטעללען עבענפאללס פיעלע בעשטעכונגען זיך צו שולדען קאָממען געלאססען האבען. איבריגענס ניבטס אויך נאך בראַווע מיניסטער!

* (נאכטראג צור וועלטגע-

פערשפּרעכען, דאס זיא אונס אן איינעם אנדערן אבענדע דורך איהרען פאָרטראג אונטערהאלטען ווערדע. עס העננט נון פאָן דער ענטשליעסונג דער האָהען געזעללשאַפט אב, אָב זיא היינטע דיא איינפאכע דארשטעללונג יענער וואהרען בעגעבענהייט, דיא מיך דען גאנצען טאג בעשעפטיגטע, אוים מיינעם מונדע פערנעהמען וויללט. דארף איך בעגיננען?" —

„איהרע ערצעהלונג קאָממט אוים דער נייען וועלט! (ערווידערטע נאפּאָלעאָן, אינדעם ער יאָזעפינע ליעבעפאָלל צולעכעלטע) אונד וואס פאָן דאָרט שטאממט, איזט מיר ליעב אונד ווערטה." (יאָזעפינע לעבטע פריהער אין אמעריקא. איהר ערסטער מאנן וואר דער בעריהמטע פראנצאָזישע גענעראל באָארנע, דער וועהרענד דער גראָססען רעוואָלוציאָן היגנעריכטעט ווארדע).

שטראהלענד פאָר גליק אונד פריידע רייכטע איהם יאָזעפינע דיא האנד; ער אבער שפּראך צו דיצי: „זיא זעהען, עס ווענדעט ניעמאנד עטוואס געגען איהרען פאָרשלאג איין; אלזאָ בעגיננען זיא מיט איהרער ערצעהלונג!"

דיצי בעגאנן זיינע ערצעהלונג אונד צוואר אויף איינע זאָלכע וויזע, דאס זיא דיא הערצען זיינער צוהאָרער ריהרטע. דיא שילדערונג דער בעגעבענהייט, דאס דער יונגע טוראָ דיא דאנקעס-שולד זיינער עלטערן אויף זיינע שולטערן צו נעהמען פערשפּראך, בראכטע אללגעמיין דען אויסדרוק דער טיעפסטען ריהרונג הערפאָר. (אונזערע לעזער ווערדען יעטצט נון דען שלוס דער 4-טען פאָרטזעטצונג אין נומ' 26 פערשטעהען. אלס דער ראבבינער ר' יצחק טוראָ פראגטע: „ווער ווירד דיא אלטע שולד מיינעס הויזעס בעצאהלען?" דא מיינטע ער קיינע געלד-שולד, זאָנדערן איינע דאנקעס-שולד געגען דיא פאַמיליע לאמבערט. אונד נון האט דער דאמאלס נאך קליינע יהודה זיינעם פאטער פערשפּראָכען, דאס ער דיעזע דאנקעס-שולד איינסט אבטראגען ווערדע.)

פלאָטצליך קאם איין פאָליצייא-מאנן אונד בראכטע דעם באָנאפּארטע איינע געהיימע מיטטהיילונג. וואָרויף באָנאפּארטע דען זאאל פערליעס. ער קעהרטע יעדאָך נאך וועניגען אויגענבליקען וויעדער צוריק אונד באט דיצי, דיא ערצעהלונג צו ענדע צופיהרען. — דאבייא זאה ער איהן מיט איינעם שארפען פאָרשענדען בליקע אן, אין וועלכעם צוגלייך איינע ארט פאָן ווארנונג אונד דראָהונג לאג. — דיצי ערצעהלטע וויטער פאָן טוראָ'ס רייזע אונד זעע-געפעכטען, פאָן זיינער אנקונפט אין טולאָן אונד פאריז אונד שלאָס מיט דען וואָרטען:

„דער פערגאנגענע פערלויף אונזערער געשיכטע ליעגט אין דער ענטשיידונג אונזערעס ערסטען קאָנזולס. דער יונגע מאנן, פאָן דעם דיא רעדע איזט, בעפינדעט זיך אין דער נעהע. ווענן עס ערלויבט איזט, זאָ וויל איך איהן אוים דעם פערשטעקע, וואָ איך איהן אונטערגעבראכט האבע, הערבייאהאָלען אונד דער האָכפערעהרטען געזעללשאַפט פאָרשטעללען."

„זיא זינד צו שפּעט דאראן, מיין ליעבער דיצי. (זאגטע באָנאפּארטע). איך קעננע איהרען טוראָ שאָן ציעמליך גענויא אונד ווערדע איהן זאָגלייך ערשיינען לאססען." ער קלינגעלטע מיט דער פאָר איהם שטעהענדען גלאָקע, אונד דער פריהערע פאָליצייא-מאנן טראט אין דען זאאל. —

„בריגנען זיא איהרען פערהאפטעטען היערהער." (בעפאהל באָנאפּארטע.)

באָנאפּארטע ערהאב זיך אין הייטערער שטיממונג אונד שפּראך, אויף דען איינטרעטענדען צייגענד: „מיינע הערען אונד דאמען, איך האבע דיא עהרע, איהנען הערן יודאה טוראָ אוים באָסטאָן, דען שיטצלינג אונזערעס פריינדעס דיצי פאָרצושטעללען. דער אלס אויפזעהער איינעס זיינעס אָנקעל נעהאָרינגען שיפּפעס נאך טולאָן אלס פערשטעללטער בעדיענטער איינעס פאָליצייא-בעאמטען נאך פאריז, אונד אלס פערשטעללטער קוטשער דעס גראָססען האָטעלס נאך מאַלמעזאָן געקאָממען איזט." (נאפּאָלעאָן האטטע זיינע בעסטען שפּיאָנע, דיא איהם אללעס ערצעהלטען.)

„אונד דער דיעס שלאָסס דורך דיא גנאדע דעם ערסטען קאָנזולס אלס דער גליקליכסטע מענש פאָן דער וועלט צו פערלאססען האָפּפט! פינגטע טוראָ מיט פעסטער אונערשראָקענער שטיממע הינצו.

„אונד וואָראויף גרינדעט זיך איהרע האָפּפנונג?" פראגטע נאפּאָלעאָן, דער איבער דען מוטה אונד איבער דיא אונערשראָקענהייט דעם יונגען טוראָ שטוינטע.

„אויף דיא אויסנעצייכנעטע מיינונג, דיא איך פאָן דעם ערסטען מאנגע דיעזעס לאנדעס האבע (ערווידערטע טוראָ), דען איך פיר איין עבענבילד אונזערעס בעריהמטען אמעריקאנישען שטאאטס-מאנגעס וואשינגטאָן האלטע."

איך וויל נון זעהען, אָב איך מיר דיעזע גוטע מיינונג ערהאלטען קאנן (זאגטע נאפּאָלעאָן). מאָרגען זאָללען זיא פאָן מיר הארען."

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

בית דין בעשטאנד אויס דעם סאנדעצער ראבבינער ר׳ אהרן האלבערשטאמם (זאָהן דעם בעריהמטען ר׳ חיים האלבערשטאמם נ״י) אונד אויס דען צווייא דיינים ר׳ אליהו בערגמאנן אונד ר׳ משה קליינגוט. אמייזען ערשיען וואָהל פֿאָר דאס בית דין, אבער ער וואָלטע פֿאָן איינעם „דין תורה“ ניכטס וויססען, אונד בעגאב זיך דירעקט צים ניכט־יודישען געריכטע. דאס בית דין האטטע איהם נון דען „שמש“, נאמענס ר׳ אברהם הירש שלאנגער, נאכגעשיקט, אונד דיעזער זאגטע צו אמייזען: „ווענן איהר איינע יידישע אנגעלעגענהייט פֿאָר דאס ניכט־יידישע געריכט ברינגעט, זאָ ווירד אייך דאס בית דין אין חרם לעגען!“ (איינינע ציטונגען בעריכטען, דער ראבבינער זעלבסט האבע צו אמייזען געזאגט: „עס שטעהט צו בעפֿירכטען, דאס דורך אייך איין יודע אינס קרימינאל קאָממע, איהר ווערדעט דאהער אייערן פראָצעס פֿאָר אונזערעם בית דין פֿיהרען, זאָנסט ווירד מאן אייך חתונה מאכען!“)

קורץ דאראויף, וואורדען אויך אן אללע יידישען הייזער אין נייא־סאנדעץ פלאקאטע אנגעשלאגען, וועלכע מיט גראָססען יידישען בוכשטאבען פֿערקינדעטען, דאס יאָסעל זאָלצער אין דען חרם געלעגט ווארדע — אונד דאס מאן דאס נעהערע היעריבער אים בעטהויזע (סינאגאָגע) לעזען קאָננע. נאטירליך וואָללטע קיין יודע מעהר אין דיא נעהע (ד׳ אמות) דעם יאָסעל זאָלצער טרעטען. יאָסעל זאָלצער, וועלכער איין געוואָלב מיט זאלץ אונד מעהל האטטע, מיסטע צו גרונדע געהען, דא זעלבסט זיינע אייגענען אנפֿערוואנדטען דיא שוועללע זיינעס הויזעס ניכט איבערטרעטען דורפֿטען.

מאן בעגאב זיך נון אין דיא סינאגאָגע — אונד דאָרט וואר דער שרעקליכע חרם צו לעזען. דער חרם וואר בלשון הקודש געשריעבען אונד אין דיעזער שפראכע האט ער גאר ניכטס אייפֿאללענדעס, דא ער ביי דען יודען איממער אין דיעזער ווייזע פֿערפֿאססט ווארדע, אונד מאן איזט שאָן געוויססערמאססען אן דיעזען אויסדריקען געוואָהנט. — נון קאמען אבער דיא ציטונגען אונד איבערזעטצטען דיעזען חרם אינ׳ס דייטשע, וועלכער זיך נון אין דיעזער שפראכע זעהר קוריאָז אונד שוידערנד אויסנימטט.

דיא איבערזעטצונג דעם חרם נאך דען ציטונגען לויטעט: „פֿערזאממעלט דאס פֿאָלק, מענגער, פֿרויען, קינדער, אויף דאס זיא דיא גאטטעספֿורכט ערלערנען!... אָ, נור פֿאָם הארען טהוט אונס דאס הערץ וועהע! פֿירכטבארעס מיסטע אונזער אָהר הארען! זאָ עטוואס עראייגנעט זיך אין אונזערער היילינגען געמיינדע סאנדעץ, דאס דער באָזע־וויכט יאָסעל זאָלצער, פֿערפֿליכט זייא זיין נאמע, צווישען אונס לעבט. לאססעט אייך פֿאָן אייערן עלטערן ערצעהלען, אָב נאָך יעמאנד צווישען אונזערעם פֿאָלקע זאָ עטוואס שרעקליכעס געזעהען אָדער געהאָרט האט. זעלבסט דער הימעל איבער אונס איזט אין צאָרניגער בעוועגונג, ווייל דער באָזעוויכט יאָסעל זאָלצער, פֿערפֿליכט זייא זיין נאמע אונד פֿערטילגט ווערדע זיין אנגעדענקען, עס וואגטע, זיינע זינדען נאָך צו פֿערמעהרען!... דאהער פֿערזאממעלט אייך, איהר קינדער יעקב׳ס! דענן עס איזט פֿפליכט איינעם יעדען, אים נאמען איזראעלס דיא ראכע גאָטטעס צו פֿערפֿאָלגען אונד דיעזען באָזע־וויכט צו פֿערשלינגען אונד איהן דורך פֿערבאננונג אין אללען אָרטען צו פֿערדאממען. — אים נאמען דעם אללמעכטיגען אונד אויף געהייס אונזערער היילינגען פֿערזאממלונג: פֿערפֿלוכען, פֿערדאממען אונד פֿערבאננען וויר מיט אללען פֿלוכען, דיא אין אונזערען היילינגען שריפֿטען פֿאָרקאָממען, אונד מיט אללען באנג־פֿלוכען, דיא זייט דעם טאָדע מאָזעס נור עקסיסטירט האבען, דען באָזע־וויכט יאָססעל זאָלצער, פֿערפֿלוכט זייא זיין נאמע — אונד ער זייא פֿערבאננט אונד זיין ווייב זאָלל וויטווע ווערדען, זיינע וואיזען (יתומים) זאָללען קיין ערבארמען פֿינדען — אונד פֿערפֿלוכט זייא זיינע זעעלע! יעדער היטע זיך אונד זייא געוואָרנט, זיך פֿאָן איהם אונד דעססען הויז צו ענטפֿערנען, וויא פֿאָר איינעם שויסע, דאמיט ער ניכט אין דיא פֿאללע דעס באננעס געראטהע.“

אויף דעם טעמפעל־זיטצע דעם יאָסעל זאָלצער שטאנדען ייעדער פֿאָלגענדע וואָרטע געשריעבען: „היער איזט ער בעגראבען, דער באָזעוויכט יאָסעל זאָלצער, פֿערפֿלוכט זייא זיין נאמע, ער איזט פֿערבאננט אונד פֿערראכטעט. מאן דארף מיט איהם קיינע האנדעלס־געשעפֿטע מאכען, מאן דארף זיך מיט איהם ניכט בעשעפֿטיגען, נור דיא חברא קדישא דארף זיך מיט זיינעם בעגרעבניססע בעשעפֿטיגען.“

אין דער „ווייבער־שול“ וואר ווידער פֿאָלגענדער חרם צו לעזען: „מאן וואָרנט מיט גראָססער וואָרנונג! עס זינד דא איינינע פֿרויען, וועלכע אויף דען חרם ניכט אכטען אונד מיט דעם באָזע־וויכט יאָסעל זאָלצער, פֿערטילגט זייא זיין נאמע, רעדען, זאָ ווירד איהנען בעדייטעט, דאס עס זאָ איזט, אלס ווענן זיא שווינע־פֿלייש עססען ווירדען. זיא ווירדען עס בערייערן אונד בערייען, אויף דיעזער אונד יענער וועלט, דא דער חרם פֿאָן גאָטטעס־פֿירכטיגען מעננערן בעשלאָססען ווארדע: אונזערע קינדער מאָגען זאָ זיין וויא דיאיעניגען, וועלכע דען חרם געמאכט האבען. דאהער ווארנט מאָן, דאס דעריעניגע, וועלכער זיך היטען וויללי, אום זיינע יאהרע ניכט צו פֿערזינדיגען. דער זאָלל זיך פֿאָן דיעזעם באָזע־וויכט ענטפֿערנען, אין דעססען ד׳ אמות ניכט שטעהען אונד מיט איהם איבערהויפּט ניכט רעדען.“

וועגען דיעזער חרמות וואר נון יאָסעל זאָלצער גענצליך געשלאגען, זיין געשעפֿט איזט רואינירט אונד ער געטרויטע זיך ניכט, אויף דער גאססע צו צייגען. ער פֿערקלאגטע נון דאס בית דין ביים קרייז־געריכטע אונד דיעזעס פֿעראורטהיילטע דען ראבבינער אונד דיא דיינים צו איינער לענגערן קערקער־שטראפֿע.

דאס בית דין אפפעללירטע אבער אן דען וויענער אָבערסטען געריכטס־האָף, וועלכער דיא גאנצע אנגעלעגענהייט צו אונטערזוכען האטטע.

דאס בית דין האטטע נון אין ווין צווייא פֿערטהיידיגער, נעמליך דיא דאָקטאָרען מארקטברייטער אונד ניידא. אבער וויא האבען דיא פֿערטהיידיגונגען אויסגעזעהען? — זעהר שלעכט! סניגור נעשה קטיגור!

דר׳ מארקטברייטער זאגטע אונגעפֿעהר פֿאָלגענדעס: „דיעזער פֿאלל שטעהט אָהנע ביישפּיעל דא! היער האנדעלט עס זיך נור אום איין שריפֿט־שטיק איינעם אונגעבילדעטען דאָרף־ראבבינערס. איין זאָלכעס שריפֿט־שטיק איזט אבער גאר ניכט געפֿעהרליך! דענן ווענן עס אין איינעם זאָלכען שריפֿט־שטיקע הייסט, דאס יאָסעל׳ס ווייב צור וויטווע ווערדען מאָגע, זאָ מיס יא יאָסעל נאָך ניכט שטערבען! אין דער טהאט ווארדע יא יאָסעל גאר ניכט פֿערפֿלוכט, זאָנדערן נור דיאיעניגען, דיא איהם אין דיא נעהע קאָממען! ווענן דער פֿלוך דעם פֿאפסטעס ניכט שאדעט, וויא זאָלל היער דיעזער חרם שאדען? איזט עס דער מיהע ווערטה, דאס מאן היער דיעזען ראבבינער וועגען דעם אונשעדליכען חרם פֿעראורטהיילע?“

דר׳ ניידא זאגטע ווידער: „אין לעטצטערער צייט ווארדען זאָגאר קאיזער אונד קאָניגע פֿאָם פאפסטע אין באנן געלעגט, אונד דאָך ווארדע דער פאפסט ניכט בעשטראפֿט!“

דער גענעראל־אדוואָקאט דר׳ סימאָנאָוויטש זאגטע: נאָך אים יאהרע 1754 האבען זאָגאר דיא בעהאָרדען זעלבסט דען ראבבינערן בעפֿאָהלען, דאס זיא דיא יודען, וועלכע איהרע שולדען ניכט צאהלען, אין חרם לעגען זאָללען, נור מיסטע דער חרם מיט איינוויללינונג דער בעהאָרדע געשעהען.“

וואס וואונדער אלזאָ, ווענן ביי זאָלכען לעע־רעדען דער אָבערסטע געריכטסהאָף דען סאנדעצער ראבבינער אונד דען דיין קליינגוט צו יע זעכס וואָכען, אונד דען דיין בערגמאנן צו פֿיער וואָכען קערקערס פֿעראורטהיילטע? — אינדעססען האָפֿפֿט מאָן, דאס זיינע מאיעסטעט דיא פֿעראורטהיילטען נאָך בעגנאדיגען ווערדע.

פֿאָלליעטאָן.

דאס שיקזאל איינעס מענשען.

(8־טע פֿאָרטזעטצונג.)

V. קאפיטעל.

דער דיכטער דיצי בעשטעללטע נון דען יונגען טוראָ אויף 5 אוהר אבענד; אבער נאָך לאנגע פֿאָר דער בעשטיממטען צייט שטאנד טוראָ פֿאָר דיצי׳ס טהירע אונד טראט מיט דעם ערסטען שלאגע דער שטונדע ביי דעם דיכטער איין, דער שאָן צום אויסגעהען בערייט וואר.

„פֿערשטעהען זיא עטוואס פֿאָן בעהאנדלונג דער פפֿערדע אונד ווערען זיא אים שטאנדע, איין גוט איינגעפֿיהרטעס געשפאנן נאך מאלמעזאָן צו לענקען?“ (פֿראגטע איהן דיצי.)

„„איך בין אין מיינעם לעבען ניע פֿיעל מיט פפֿערדען אומגעגאנגען (זאגטע טוראָ), נור אויף דער רייזע פֿאָן טולאָן היעהער נאהם איך דעם קוטשער אָפֿט דיא ציגעל אויס זיינען פֿאָר קעלטע ערשטאררטען הענדען, דאמיט ער דיעזע דורך בעוועגונג איין וועניג ערווערמען קאָננטע.““

„איך דאכטע מיר דאס! (בעמערקטע דיצי לעכעלנד) אינדעססען ווערדען איהרע וועניגען קעננטניססע אלס קוטשער פֿיר אונזערן צוועק גענינגען. לאססען זיא אונס אינ׳ס גראָססע „האָטעל“ געהען.“

אויף דעם וועגע דאהין, דער ציעמליך וויט וואר, ערפֿוהר טוראָ, דאס דיצי איהן צו דער דאמאלס זאָ זעהר בעריהמטען שוישפּיעלערין נעאָרגעס (שפּריך: „שאָרש“) פֿיהרע, וועלכע הייפֿיג דען אבענדליכען אונטערהאלטונגען ביי נאפּאָלעאָן אין מאלמעזאָן ביייוואָהנטע. זיא האבע איהם פֿערשפּראָכען, איהן אין זיינען בעשטרעבונגען פֿיר טוראָ׳ס אנגעלעגענהייט צו אונטערשטיטצען אונד אין געמיינשאפֿט מיט איהר האבע ער דען פּלאן געמאכט, דען יונגען טוראָ אין דיא נעהע באָנאפּארטע׳ס צו ברינגען — באָנאפּארטע וואר וועהרענד יענער צייט אימער מיט פֿיעלען פּאָליציי־מענגערן אונד שוטץ־וואכען אומגעבען, וועלכע אָהנע האָהערן בעפֿעהל ניעמאנדען אין דאס שלאָס איינליעסען. דעסהאלב קאָננטע טוראָ נור אלס איינער צום וואגען דעס גראָססען האָטעלס געהאָריגער קוטשער נאך מאלמעזאָן געבראכט ווערדען. —

שנעלל ווארדע נון טוראָ אלס קוטשער פֿערקליידעט, אונד זאָגלייך ווארדע דיא ערנסטע פֿאהרט אנגעטרעטען, וועלכע דעם איינגעשפּערטען לאמבערט רעטטונג ברינגען זאָללטע. דער ווירקליכע קוטשער דעס גראָססען האָטעלס פֿיהרטע דען וואגען ביז אין דיא נעהע דעס שלאָססעס מאלמעזאָן, אונד גינג דאנן אין איין איהם בעצייכנעטעס ווירטהסהויז צוריק, אום דאָרט דיא ריקקעהר זיינער העררשאפֿטען צו ערווארטען. טוראָ איבערנאהם נון וויטער דיא פֿיהרונג דעס וואגענס אונד בראכטע איהן גליקליך נאך מאלמעזאָן.

אין דעם קליינען סאלאָן דיעזעס נאפּאָלעאָנישען שלאָססעס וואר איינע ניכט צאהלרייכע, אבער זעהר געוועהלטע געזעללשאפֿט פֿערזאממעלט. ביי דעם איינטריטטע דיצי׳ס אונד דער שוישפּיעלערין נעאָרגעס זאס יאָזעפֿינע בערייטס אן דעם טהעע־טישע אונד ערווארטעטע דיא אנקונפֿט איהרעס געמאהלס, אום זעלבסט דעססען ליעבלינגס־געטרענק צו בערייטען. באלד קאם באָנאפּארטע, גריסטע פֿריינדליכסט דיא אנוועזענדען, וועלכע זיך ערהאָבען האטטען, אונד זעטצטע זיך נעבען זיינע געמאהלין. וועהרענד דער טהעע הערומגערייכט אונד גענאָממען ווארדע, אונטערהיעלט זיך דיא געזעללשאפֿט אָהנע צוואנג מיט פּלוידערן, ערצעהלען אונד לאכען. אבער פּלאָטצליך טראט וויא אויף פֿעראבערעדונג איינע שטיללע איין, עס שיען, אלס ווארטעטע מאן אויף עטוואס.

באָנאפּארטע טראנק עבען דען רעסט זיינער צווייטען שאלע טהעע אויס, דאנן שפּראך ער: „נאך דעם געגעבענען פֿערשפּרעכען שטעהט אונס הייטע איין דאָפּפּעלטער גענוס אין אויסזיכט — איין נייעס געדיכט, פֿערפֿאססט פֿאָן דיצי, פֿאָרגעטראגען פֿאָן פֿריילײן נעאָרגעס.“

אללע בליקע ווענדעטען זיך ערווארטונגספֿאָלל דער שוישפּיעלערין צו, דיא אבער ערראָטהעטע אונד שוויעג. דא ערהאָב זיך דיצי אונד שפּראך מיט ערנסטער שטיממע: „איך האבע אין דער לעטצטען צייט אן דעם פֿערשפּראָכענען געדיכטע פֿלייסיג געארבייטעט אונד דיא פֿערטיגען טהיילע אונזערער האָכפֿערעהרטען קינסטלערין צוגעשטעללט, דיא זיא אייך אויסווענדיג לערנטע. הייטע אין דער פֿריהע זאָללטע עס פֿאָללענדעט ווערדען, דא קאם איין יונגער מאנן אויס באָסטאָן צו מיר אונד ערצעהלטע איינע זעהר אינטערעססאנטע געשיכטע, דיא מיך דעראַרט בעשעפֿטיגטע, דאס מיר דיא פֿאָרטזעטצונג מיינער ארבייט אונמאָגליך וואר. פֿערגעבענס זענדעטע פֿריילײן נעאָרגעס צו מיר אום דען שלוס דעס געדיכטעס; איך וואר ניכט אים שטאנדע, דאסזעלבע צו ענדע צו ברינגען, דענן דיא ערצעהלונג מיינעס אמעריקאנערס וואָללטע מיר ניכט אויס דעם קאָפּפֿע. אונזערע פֿערעהרטע פֿריינדין וואר זאָ ליעבענסווירדיג, מיר צו